

ARALIK 2017
Cilt: 1 Sayı: 2
ISSN: 2587-1706

Anadolu Öğretmen Dergisi

www.anadoluogetmendergisi.com
www.dergipark.gov.tr/aod

DOĞADABUAN

Hüseyin Çağlar İNCE

Biyomühendis

caqlaramail@gmail.com

Doğadabuan kitabı, Türkiye'nin önde gelen bilim insanlarının danışmanlığında doğa gözlemine başlama rehberi olarak tasarlandı. Kitapta, ülkemizde bulunan ve en yaygın görülen Kuşlar, Kelebekler, Kurbağa ve Sürüngenler, Memeliler, Ağaç ve Çalılar yer alıyor.

Ansızın Karşınıza Çıkıveren Türleri Tanıma Kılavuzunuz...

Doğada ansızın karşınıza çıkıveren ve ne olduğunu düşünmenize bile fırsat kalmadan kaybolup giden canlıları geçmiş kültürlerdeki izleriyle ve hikayeleriyle birlikte tanıma fırsatı bulabileceğiniz kitap, basit anlatımı ve özgün tür fotoğraflarıyla doğadan giderek uzaklaşan kent insanıyla, her zaman doğayla iç içe yaşayanlara aynı anda hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. Doğada tıpkı serçe ya da çam ağacı gibi en sık görülen canlı türlerini bir araya getiren kitabı elinize aldığınızda, bir ispinoz kuşu ya da sarı azamet kelebeğini, bir gelengi ya da ağaç kurbaçasını, sandal veya sedir ağacını rahatlıkla tanımlayabileceksiniz.

Ona Bir Kitap Al Doğaya Çıksın!

Kitabın daha işlevsel hale gelmesi ve toplumda doğa farkındalığı oluşturulması için kitap ile birlikte bir doğa gözlemine başlama hareketi de sağlanıyor. Doğadabuan Kitabını toplu alan eğitim kurumlarında kitabın yazarı Hüseyin Çağlar İnce tarafından öğrenciler için ücretsiz doğa eğitimi ve belgesel film gösterimi verilmektedir.

Kitapta yer alan 220 türden 10 tanesi örnek niteliğinde aşağıda sunulmuştur:

Kızılağaç / Alder / *Alnus sp.*

Dünya genelinde birçok türü bulunmaktadır. Ülkemiz genelinde deniz kıyısından yükseklerde ağaç sınırına kadar özellikle nemli topraklı bölgelerde görülebilir. 15-20 metreye kadar boylanabilir. Dalları seyrek ve dağınıktır. Karışık ormanlar oluşturur ve kışın yaprağını döker. Gövdesi gri renktedir. Bazı türlerde ve zamanlarda yapışkan özellik gösteren yaprakları yuvarlak formu ve kenarları hafif tırtıklıdır. Yeşil kozalakları minyatür bir çam kozalağını andırır. Odun yapısının kesildikten bir süre sonra kızıl renge dönmesinden ismini alır.

Fotoğraf: Necmi Aksoy

Keçiboynuzu / Carob Tree / *Ceratonia siliqua*

Fotoğraflar: Hüseyin Çağlar İnce

Doğu Akdeniz ülkeleri ve adalarında oldukça yaygındır. Ülkemizde Akdeniz ve Ege kıyılarında makilik alanlarda görülebilir. Boyu 10 metre kadar olabilen geniş gölgeli bir ağaçtır. Yaz - kış yeşil, parlak, kalın ve yuvarlak yaprakları vardır. Açık gri gövdesi vardır. Çiçekleri sonbaharda açar ve aromatik kokuları cezbeder. Olgunlaşan meyveleri yenilebilir, pekmez ve un elde edilir. Meyve çekirdeklerinin ağırlıkları sabit olup nemle değişmediği için antik dönemde değerli taşların ağırlık ölçümünde referans olarak kullanılmıştır. Bugün hâlâ4 kullanılan "karat" ifadesinin, keçi boynuzunun eski isminden geldiği bilinmektedir.

O Ş M N M H T A E E K A

Orakkanat / Brimstone / *Gonepteryx rhamni*

Orakkanat, ilkbaharda ilk uçmaya başlayan kelebekler arasında yer alır. Ülkemiz genelinde orman açıklıkları, yol kenarları, bahçelerde şubat ayından kasım ayına kadar görülebilir. Güçlü kanatları ile uzun süre havada kalabilir. Büyük boy bir kelebeğdir. Erkekleri koyu limon sarısı, dişileri açık beyaz renklidir. Kanatlarında yer alan damarlar sebebiyle yaprağa benzer. Bu durum sayesinde bir sarmaşık üzerinde korunaklı bir şekilde kış uykusuna yatar. Kış sonunda sıcaklık 12-13 dereceyi geçtiği zaman kış uykusundan uyanır. Tırtılları cehri gibi bitkilerle beslenir.

Fotoğraf: Mevlit İnanlı

Akdeniz Hanımelî Kelebeđi / Southern White Admiral / *Limenitis reducta*

O Ş M N M H T A E E K A

Fotoğraf: Melih İnanlı

Fotoğraf: Ali Atahan

Türkiye'de yaygın olarak her bölgede görülebilen bir kelebeğdir. Nisan ayından eylül ayına kadar açık, ağaçlıklı ve çalılık alanlarda yavaş uçuşuyla ya da bir yaprağın üzerinde dinlenirken görülebilir. Orta boy bir kelebeğdir. Mavimsi siyah kanat üstünde beyaz lekeler hücreler şeklinde yan yana sıralanmışlardır. Kanat altı daha kahverengi tonladır. Beyaz lekeler arka kanat altında gövdeden kanat kenarına kadar yayılmıştır. Kanat kenarındaki sıralı siyah noktalar kendine özgüdür. Tırtılları hanımelî ile beslenir.

Nil Kaplumbağası / Nile Soft-shelled Turtle / *Trionyx triunguis*

İsmi Nil Nehri'nden alan Nil kaplumbağası, Güney Avrupa, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Orta Afrika, Güney Afrika'da yayılış gösterir. Ülkemizde Köyceğiz Gölü'nden Hatay'a kadar tüm Akdeniz'de denizle bağlantılı lagünler, göller ve akarsularda görülebilir. Boyu 1 metreyi geçebilir. Kafasındaki hortumu ve sırt kabuğunu kaplayan yumuşak deri doku belirgindir. Yeşil kahverengi tonlardaki kabuğunun üzerinde küçük sarı benekleri vardır. Karın kısmı ise kirli beyaz veya grimsidir, üzerinde dağınık lekeler gözlenir. Göl, deniz ve nehirlerin diplerinde yaşarlar. Başının ucunda bulunan hortumu ile kendini pek belli etmeden nefes alabilir. Balık, amfibi, yumuşakçalar, böcekler, bitkiler ve meyvelerle beslenir. Elle tutulması tehlikeli olabilir.

Fotoğraf: Yusuf Kumluca

Dikenli Keler / Roughtail Rock Agama / *Stellagama stellio*

Türkiye, Yunanistan ve Doğu Akdeniz ülkelerinde yayılımı vardır. Ülkemizde Trakya ve Karadeniz dışında görülebilen iri bir kertenkeledir. Yol kenarları, kayalıklar, taş duvarlar ve bazen de ağaçlarda

Fotoğraf: Murat Şenlik

gezerler. Yaklaşık 35 santimetre boyu ve vücuduna göre iri, dikenli bir başlık gibi duran kafasıyla dikkat çeker. Kuyruğu gövde ve başın toplam uzunluğu kadar veya daha fazladır. Kuyruk üzerinde dikenli pullar bulunur ve halkalar halinde dizilmiştir. Sirt kısmı siyahımsı kahverengi üzerine büyük sarı lekeli, karın kısmı ise kirlili sarıdır. Temel besin kaynakları böceklerdir. Üreme mevsiminde erkekler başlarını indirip kaldırarak dişilerin dikkatini çekmeye çalışır. Adana - Mersin yöresinde Koçmar adıyla da bilinir.

DOĞADABUAN | 82

Çengelboynuzlu Dağkeçisi / Chamois / *Rupicapra rupicapra*

Fotoğraf: Mevlüt Özyanık

Orta Avrupa, Türkiye ve Gürcistan'da yüksek dağ bozkırlarında yaşam bulur. Alpin çayırlar ve dağların kayalık yamaçlarında dağılım gösterir. Ülkemizde Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'nun yükseklerinde görülebilir. Boyu 135 santimetre kadardır. Koyu kahverengi ve

gri tonlarında rengi, yazları daha açık renktedir. Bir çengel gibi geriye doğru uzanıp kıvrılan küçük boynuzları dikkat çeker. Koyu renk gövdesinde daha açık tonda yüzü ve yüzünün iki yanında ağızına doğru uzanan koyu renk sürme belirgindir. Yaprak, dal ve otlarla beslenir. Yunan mitolojisinde kırların çobanların tanrısı Pan, yarı keçi yarı insandır. Bununla birlikte keçi, Türk kültüründe özgürlük ve başımsızlığı simgeler.

Çakal / Golden Jackal / *Canis aureus*

Balkanlardan Kuzey Afrika ve Güney Asya'ya kadar bir bölgede yaşam bulur. Ülkemizde ise çoğunlukla rakımı düşük kıyı bölgeleri ve güneydoğuda alçak rakımlarda görülebilir. Nadiren 1000 metreye yakın rakımlarda da rastlanır. Genellikle deltalarda, ormanlık ve çalılık bölgelerde ve oralara yakın açıklıklarda görülür. Boyu, kurt ile tilki arasındadır. Kurda göre oldukça hafif ve küçüktür. Rengi kirlili sarı tonlarında, sırt tarafı daha koyu, karın tarafı daha açık renktedir. Renginin tonları buldukları habitat ve mevsime göre değişiklik gösterebilir. Dağlık bölgelerde daha koyu tonlarda, kışın daha açık tonlarda olabilir. Siyah burnu belirgin ve dikkat çekicidir. Kurda göre daha küçük ağız yapısı daha ziyade küçük hayvanları yakalamaya uygundur. Alacakaranlıkta avlanır. Akşamları uluması o bölgede varlığını bildirir. Çakal antik dönemde ölümü temsil etmiştir. Antik Mısır'da Anubis, çakal başlı bir ölüm ve cenaze tanrısıydı.

Fotoğraf: Fatih İzler

103 | DOĞADABUAN

Karatavuk / Common Blackbird / *Turdus merula*

Fotoğraf: Ahmet Savgat

Fotoğraf: Hüseyin Çağlar İnce

Avrupa'nın ve ülkemizin en yaygın ötücü kuşları arasında yer alır. Parklarda, ormanlarda, meyve bahçelerinde ve ağaç altı çayırarda yıl boyunca görülebilir. Kısmi göçmen bir türdür, kışın sayıları artar. Erkeğinin gövdesi siyah, gagası sarı-turuncu renktedir. Dişisi ise koyu kahverengidir. Serçenin iki katı büyüklüğündedir. Üreme döneminde nemli ötüşleri ile dikkat çeker. Ağaçlara ve çallara yuva yapar. Ağaç altlarında zıplayarak yer değiştirir. Meyveler, solucanlar ve çeşitli böceklerle beslenir. Doğada zeytin ağacı ile karatavuk arasında bir ilişki vardır. Zeytin çekirdeği toprağa düştüğünde filizlenemez. Karatavuk, zeytin çekirdeklerinin dış kısmını kursağında sindirip çekirdeğini doğaya bırakır ve zeytin çekirdeği filizlenir.

Bahri / Great Crested Grebe / *Podiceps cristatus*

Fotoğraf: Çağlar Güngör

Deniz kıyıları, göller ve sulak alanlarda yıl boyunca görülebilir. Ülkemizdeki batağanlar arasında en büyüğüdür. Yıl boyu görülür, sayıları kışın kuzeyden gelen göçmenlerle birlikte daha da artar. İyi bir yüzücü ve dalcıdır. Yüzerken gövdesinin çoğu suyun altındadır. Uzun, ince

boynunu dik tutar. İnce pembe bir gagası vardır. Uçarken boynu düzdür ve alt tarafı göğsü ile birlikte beyazdır. Siyah tepesi, üreme zamanı kestane kızılından siyah ve beyaza geçiş yapan renklere muhteşem bir başlığa dönüşür. Alçaktan ve hızlı uçar. Balık, midye, karides gibi kabuklu ve kabuksuz su omurgasızları besin menüsünü oluşturur. Üreme zamanı kur dansları bir bale sahnesi gibidir. Arapçada "bahri" kelimesi, "denize ait" anlamına gelir. Genellikle denizde görülen bahrinin adının bu kökenden geldiği düşünülür.